

VAN HET BESTUUR

* * *

SLANGENDAG 1994

De Slangendag 1994 van afgelopen zaterdag 15 oktober is ook dit jaar weer succesvol verlopen. Gelukkig kon men dit jaar over aanzienlijk meer ruimte beschikken, zodat de overweldigende drukte enigszins gespreid werd. Naast een enorm aanbod van de meest uiteenlopende soorten slangen waren er ook vele stands waar alle soorten toebehoren, boeken en zelfs voedseldieren konden worden aangeschaft. Ook was er een drietal zeer interessante lezingen waarvan hieronder een korte samenvatting te lezen is.

Niet alleen de extra ruimte en het grote aanbod heeft aan het succes bijgedragen, ook de geweldige inzet van vele vrijwilligers die met z'n allen ervoor gezorgd hebben dat alles als op rolletjes verliep; Edith den Ouden en haar team die ook dit jaar weer op voortreffelijk wijze de inwendige mens hebben verzorgd, de studenten Diergeneeskunde van studievereniging Archeoptryx voor hun hulp bij het opbouwen en het opruimen na afloop, de beheerders van het gebouw voor hun assistentie, alle toezichthouders. Zonder iemand te willen vergeten wil het bestuur iedereen die op enigerlei wijze heeft meegeholpen hierbij nog hartelijk danken.

SAMENVATTINGEN LEZINGEN SLANGENDAG 1994

■ Koraalslangen van Costa Rica door Twan Leenders

In een zes maanden durend onderzoek in een Costaricaans regenwoud is een grote hoeveelheid informatie over de samenstelling van de sympatrische slangenfauna verzameld. De slangenfauna van de neotropen is veel soortenrijker dan die van Europa (uit het onderzoeksgebied, dat een oppervlakte heeft van $\pm 10 \text{ Km}^2$, zijn 44 soorten bekend). Hoewel het aantal soorten in een bepaald gebied zeer hoog kan zijn, is de dichtheid over het algemeen laag. Al deze verschillende soorten hebben elk een eigen plaats in het ingewikkelde ecosysteem van het tropisch regenwoud. Elke soort streeft naar een zo groot mogelijke overlevingskans en probeert concurrentie met andere soorten zo veel mogelijk te vermijden. Hierdoor ontstaan er verschillende specialisaties in bijvoorbeeld voedselvoorkeur, levenswijze, habitat, activiteit, etc. Enkele voorbeelden van dergelijke specialisaties worden in het navolgende kort behandeld.

In het onderzoeksgebied komen drie soorten giftige koraalslangen en een aantal soorten niet-giftige of ophistoglyfe imitators voor. Al deze dieren vertonen een min of meer gelijk patroon van zwarte en fel gekleurde ringen (bijvoorbeeld rood, oranje, geel). Door als ongevaarlijke slang op een gevaarlijke te lijken, kun je profiteren van zijn afschrikwekkende uiterlijk.

De manier waarop een slang haar prooi vindt kan zowel actief als passief zijn. Passieve 'jagers' zijn de o.a. groefkopadders (bijv. *Bothrops asper*, *Bothriechis schlegelii*, *Lachesis muta*) en *Boa constrictor*). Deze slangen liggen vaak dagenlang doodstil te wachten op een passerende prooi. De meeste slangen jagen echter actief, hetzij door middel van hun goede ogen (bijvoorbeeld *Leptophis*, *Drymobius*, *Dendrophidion*) of door hun uitstekende chemoreceptie (bijv. *Geophis*, *Tantilla*) of een combinatie van beide (bijv. *Spilotes pullates*, *Pseustes poecilonotus*).

Ook de prooidieren waarop gejaagd wordt verschillen nogal per soort. Verschillende tropische slangesoorten hebben zich gespecialiseerd in het eten van een bepaald voedsel. Sommigen eten uitsluitend kikkers en kikkerdril (*Leptodeira*, *Liophis*), hagedissen (bijvoorbeeld *Oxybelis*) en

weer andere uitsluitend andere slangen (bijv. koraalslangen, *Micrurus*). Een relatief groot deel van de hier voor komende slangen voedt zich met insecten en slakken.

Naast voedselvoorkeur bestaat er meestal ook een voorkeur voor een bepaalde (micro)habitat. In het regenwoud leven slangen onder de grond, in de strooisellaag, in rotte boomstammen, in struikgewas, in riviertjes, enz., zelfs in de kroonlaag van het woud op hoogten van zo'n 60 meter worden nog slangen gevonden !

Doordat elke slangesoort een unieke combinatie van dergelijke specialisaties heeft, neemt elk een eigen plaats in in het ecosysteem. Doordat de meeste slangen in lage dichtheden voorkomen, kan het wegvangen van een relatief klein aantal dieren van een enkele soort op dezelfde plaats het biologisch evenwicht van dit ecosysteem ernstig verstoren.

■ **Kleurvariatie bij ratelslangen door John Tashjian.**

De variatie bij ratelslangen van het genus *Crotalus* werd beschreven en getoond aan de hand van vele dia's van de verschillende (onder)soorten en kleurvarianten.

De grootste bekende soort is *Crotalus adamanteus* die een lengte van 2.5 meter kan bereiken, terwijl de kleinste ratelslang, *Crotalus ariscrriatus armstrongi*, slecht een lengte van 47,5 cm bereikt.

De kleurvariatie binnen de ondersoort *Crotalus viridis viridis* reikt van donkerbruin of grijs-zwart tot lichtbruin. Zelfs een exemplaar geheel zonder patroon werd getoond. Het ontbreken van een patroon kan bij veel verschillende soorten voorkomen. Het meest variabele kleurpatroon is bekend voor de ondersoort *Crotalus mitchelli pyrrhus*. Verondersteld wordt, dat de kleuren tussen de verschillende exemplaren zouden kunnen verschillen, omdat de slangen op rotsen van verschillende kleur gevonden worden. Het is opmerkelijk, dat een licht gekleurd exemplaar van een bepaalde ondersoort soms meer lijkt op een donkergekleurd exemplaar van een andere ondersoort dan op een kleurvariant van zijn eigen ondersoort.

De pygmee-ratelslang, *Sistrurus miliarius miliarius*, is welbekend als een roze ratelslang. Echter, een ondersoort uit het westen van de Verenigde Staten werd getoond, die grijs was, met een donkerbruine tekening.

Crotalus mitcheli mitcheli kan in kleur variëren van lichtgeel tot blauwgrijs. Meer karakteristiek echter zijn, in vergelijking tot de ander ondersoorten, de kleine kop en de grote ratel.

Van *Crotalus lepidus klauberi*, in eerste instantie bekend geworden als de groene ratsratelslang, zijn nu naast groen, ook andere kleuren bekend.

Verscheidend gekleurde exemplaren zijn soms verbonden met verschillende gebieden, hoewel ook verschillende kleurvariëteiten naast elkaar in hetzelfde gebied voor kunnen komen.

■ **De bodemslangen van Zuidoost-Azië door Gernot Vogel.**

Deze lezing is de tweede van een serie van twee die bedoeld was om een overzicht te geven van de slangenfauna van Zuidoost-Azië. Spreker hield de eerste lezing, die getiteld was: 'Boomslangen van Zuidoost-Azië, twee jaar geleden. Thailand, West-Maleisië, Borneo en Sumatra zijn de gebieden waarin de meeste slangesoorten ter wereld voorkomen (David et al., 1994, pag. 140). Dit gebied omvat de hele Soenda-streek, de kleine Soenda-eilanden, Thailand, Maleisië en Indochina. De heer Vogel toonde toen eveneens enige dieren uit Nieuw-Guinea, de Filippijnen en Zuid-China.

Zoals Welch aangeeft (Welch, 1988), zijn er 846 slangesoorten in dit Oriëntale gebied. Hoewel de lezing niet de gehele Oriënt omvatte, dienden de gegevens van Welch als een voorbeeld van de samenstelling van de Aziatische slangenfauna. Hij inventariseert 57 soorten van de families der Typhlopidae en die der Leptotyphlopidae, 57 van die der Uropeltidae en Xenopeltidae, 21 van die der Boidae, 3 van die der Acrochordidae, 544 van die der Colubridae, 103 van die

der Elapidae en tot slot 61 uit de familie der Viperidae. De Typhlopidae, Leptotylopidae en Boidae liet de spreker tijdens deze lezing buiten beschouwing.

Om een indruk te geven van het aantal bodembewonende slangen zoals die in Zuidoost-Azië leven, presenteerde de heer Vogel de slangenfauna van Thailand (volgens Cox, 1991):

wormslangen	8 taxa	
grote slangen	3 taxa	
zeeslangen	29 taxa	
giftige slangen	25 taxa	inclusief 12 bodembewoners
andere soorten	112 taxa	inclusief 66 bodembewoners
<hr/>		
samen	177 taxa	inclusief 78 bodembewoners

De heer Vogel liet dia's zien van één soort van de familie der Xenopeltidae, van één soort van die der Uropeltidae, van twee soorten van de familie der Acrochordidae, 47 van die der Colubridae, 5 van die der Elapidae en tot slot acht van die der Viperidae en van deze soorten verscheidene in verschillende kleurvariëteiten. Hij gaf van elke soort een kort overzicht van de biologie, herpetocultuur en het natuurlijk voedsel.

Hij sprak over de volgende taxonomische veranderingen en problemen:

Veel soorten van de familie der Colubridae zijn kleine, wormachtige slangen, waarvan men weinig afweet. Vaak vindt men, vanwege de verborgen leefwijze, maar enkele exemplaren. Spreker toonde als voorbeeld drie soorten van het geslacht *Macrocalamus*, inclusief een nieuwe tot nu toe onbeschreven gebleven vorm.

Het genus *Lycodon* is recent veranderd in *Ophites* (Zhao & Adler, 1994). Deze verandering is gebaseerd op een verkeerde interpretatie van een publicatie van Boie (1826), dus de naam zou niet veranderd moeten worden (Vogel, in voorbereiding). De soorten *Lepturophis borneensis* en *Lycodon albobfuscus* zijn identiek en zouden in de toekomst *Lepturophis albobfuscus* genoemd moeten worden.

Spreker toonde aan, dat in de subfamilie der Natricinae *Xenochrophis piscator* en *Xenochrophis flavipunctatum* duidelijk van elkaar onderscheiden moeten worden, zoals Taylor al in 1965 had duidelijk gemaakt.

De problemen van het houden van slangen van de subfamilie der Homalopsinae werden gedetailleerd besproken. Deze dieren hebben vaak last van stoornissen. Dit zou te wijten kunnen zijn aan stress, veroorzaakt door té felle verlichting (Banks, 1989).

De heer Vogel vatte in het kort de nieuwe afspraken aangaande de soort *Daboia russelli* samen. Momenteel zijn alleen de ondersoorten *D. r. russelli*, *D. r. siamensis* en *D. r. limitis* geldig (Wüster et al., 1992). Dit genus wordt nu als monotypisch beschouwd (Herrmann & Joger, 1994).

Het genus *Calloselasma* in in onderzoek. De kans bestaat, dat *C. rhodostoma* verdeeld wordt in twee soorten, waarvan de tweede in Vietnam leeft.

Onlangs zijn de cobra's die in Azië leven zorgvuldig onderzocht (Wüster en Thorpe, 1992). Acht van de voormalige ondersoorten van *Naja naja* zijn tot soort verheven. Spreker toonde een verspreidingskaart van *Naja oxiana*, *Naja naja*, *Naja kaouthia*, *Naja atra*, *Naja sumatrana*, *Naja sputatrix*, *Naja samarensis* en *Naja philippinensis*; de redenen voor deze afspraak werden besproken.

In het laatste gedeelte van de lezing sprak de heer Vogel over de vermindering van de slangenpopulatie in Zuidoost-Azië. Naar zijn opvatting, is habitatvernietiging in deze landen de voornaamste oorzaak van de serieuze bedreiging. De handel in huiden en het smokkelen van levende dieren omwille van de consumptie in sommige Aziatische landen zijn ook verantwoordelijk voor de dood van miljoenen exemplaren van de grotere soorten. De handel

in terrariumdieren, zowel als het gedood worden door het verkeer, zou geen belangrijke bedreiging zijn voor gezonde slangenpopulaties.

De heer Vogel spreekt zijn erkentelijkheid uit jegens de volgende leden van de Vereniging voor Zuidoost-aziatische Herpetologie voor het beschikbaar stellen van dia's voor de lezing: Wolfgang Grossmann, Ulrich Manthey en Andreas Gumprecht.

LITERATUUR

- Banks, C.B., 1989. Management of fully aquatic snakes. *Int. Zoo Yb* 28: 155-163.
- Boie, F., 1827. Bemerkungen über Merrem's Versuch eines Systems der Amphibien. Marburg. Erste Lieferung: Ophidier. *Isis von Onken*, 20 (6), 508-566.
- Cox, M.J., 1991. The Snakes of Thailand and their Husbandry. Malabar (Krieger Publ.), 1-506.
- David, P., Naulleau, G. & Vasse, Y., 1994. Lebensraum und Lebensweise. In Bauchot, R. (Ed.), *Schlangen*. Naturbuchverlag, Augsburg, 124-143.
- Herrmann, H-W., & Joger, U., 1994. Taxonomie und Phylogenetik der Viperinae - eine Stammbaumrekonstruktion auf immunologischer Basis. DGHT-Jahrestagung, 1994, Zusammenfassungen: 9
- Taylor, E.H., 1965. The Serpents of Thailand and Adjacent Waters. *Kans. Univ. Sci. Bull.*, 45: 609-1096.
- Wüster, W., Satoko, O., Malhotra, A. & Thorpe, R., 1992. Population systematics of Russell's viper: a multivariate study. *Biol. J. Linn. Soc.* 47: 97-113.
- Wüster, W. & Thorpe, R., 1991. Asiatic cobras: Systematics and snakebite. *Experimenta*, 47: 205-209.
- Welch, K.R.G., 1988. Snakes of the Orient: A checklist. Malabar, (Krieger Publ.): 1-183.
- Zhao, E-M. & Adler, K., 1994. Herpetology of China. Oxford, Ohio (SSAR Publ.): 1-521.